

Covid-19 Pandemisi ve Hekimlerin Hak Talepleri

Covid-19 Pandemic and Physicians' Demands for Rights

Ezgi SANCAROĞLU YAVUZER^a

COVID 19 Pandemisi ve Hekimlerin Hak Talepleri

Kovid 19 pandemisi ile birlikte sağlıkta kişi ve hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasında yeni tartışmalar gündeme gelmeye başlamıştır. Karantina, izolasyon, sokağa çıkma yasağı, seyahat engelleme, aşılama, maske takmaya zorlama uygulamaları aynı zamanda bireylerin hak ve özgürlüklerini sınırlandırdığından bu uygulamalar ile ilgili etik ve yasal tartışmalar yoğunlaşmıştır.

Kuşkusuz pandemi sağlık çalışanlarının hak ve özgürlükleri ile ilgili sınırlamalarda da tartışmalara neden olmuştur. Pandeminin neden olduğu baskının sağlık sistemi üzerindeki etkisi, sağlık sisteminin en önemli unsuru olan sağlık çalışanları üzerinde de olumsuz etkisini göstermiştir. Sağlık çalışanlarının mesleki faaliyetleri, çalışma saatleri ve koşulları, güvenliği gibi başlıklarda getirilen düzenlemeler sağlık çalışanlarının mesleki özerklik, çalışma güvenliği ve hakları ile ilgili tartışmaları yoğunlaştırmıştır.

Pandemi süresince sağlık çalışanlarının iş yükü artmış, ancak izin kullanması ve istifa etmesi Sağlık Bakanlığı tarafından 27 Ekim 2020 Tarih 60438742-929 Sayılı genelge ile yasaklanmıştır (1). Prim gününü doldurmuş, çoğunluğu ileri yaşları ve ek hastalıkları nedeni ile Covid hastalığının risk grubunda bulunan, sağlık çalışanlarının emekli olmaları da yasaklanmıştır. Emeklilik haklarını kullanamayan istifa etmeleri yasak olan çalışanların anayasada güvence altına alınan zorla çalıştırmama hakkı ihlal edildiği ve bu düzenlemelerin kanunla değil yönetmelikle yapılmasının normlar hiyerarşisine aykırı olduğu savunulmuştur (2). Ayrıca, okulların kapanması nedeniyle çocuğu olan kadın kamu çalışanlarına verilen idari izin, sağlık çalışanları istisna tutularak verilmiştir ve sağlık çalışanları çocuklarını bırakabilecekleri güvenli bir alan imkânından faydalandırılmamıştır (3). Kendi ebeveynlerine çocuklarını bırakma imkânı olanlar da virüsü bulaştırmamak için çocuklarıyla temas etmekten aylarca kaçınmak zorunda kalmıştır(4). Okulların kapalı olması nedeniyle çocuğuna bakacak kimseyi bulamayan, izin alma hakkı olmayan, istifa etme yasağı bulunan sağlık çalışanların yaşadığı dramlardan örnekler basına da yansımıştır. Örneğin evde çocuklarını yalnız bırakmak zorunda kalan bir hemşirenin iki çocuğunun evde yanarak yaşamını yitirmesi gazetelere haber olmuştur (5).

Sağlık Bakanlığı tarafından gönderilen 23 Haziran 2021 Tarih 60438742-929 Sayılı resmi yazıda, istifa dâhil kısıtlamaların 1 Temmuz 2021 tarihine kadar uygulanacağı ifade edilmiştir. 30 Haziran 2021'de Aile Hekimleri Ödeme ve Sözleşme Yönetmeliği değiştirilmiş ve değişiklikler ile aile hekimlerinin üzerindeki ceza ve iş akdinin feshi baskısı arttırılmıştır. Bu düzenleme meslek örgütleri tarafından büyük tepki ile karşılanmıştır (6). Aynı dönemde toplu sözleşme ile hekim dışı sağlık çalışanlarına döner sermaye artışı yapılmıştır (7). Yılsonundaki bütçe görüşmelerinde ücret artışı bekleyen hekimler için düzenleme yapılmış, sonra geri çekilerek ileri bir zamana ertelenmiştir(8).

Hekim meslek örgütleri; özlük haklarının iyileştirilmesi, çalışma güvenliklerinin sağlanması, çalışma koşullarının düzenlenmesi gibi taleplerinin karşılanması için iş bırakmaya gideceklerini ifade etmiştir. Ocak 2022'de herhangi bir iyileştirme yapılmaması üzerine iş bırakma eylemleri planlanmıştır. İş bırakma eylemlerinin kapsamı; 112 hizmetleri, acil servis, onkoloji ve hematoloji poliklinikleri, tüm yatan hasta servisleri, yoğun

^aSultangazi Ahi Evran Aile Sağlığı Merkezi, İstanbul ✉ ezgisancaroglu@gmail.com

Gönderim Tarihi: 16.11.2022 • Kabul Tarihi: 24.12.2022

bakım servisleri, acil ameliyatlara gibi acil ve özellikli birimler hariç tutularak belirlenmiştir. 2022 yılı için ilk iş bırakma 8 Şubat 2022 tarihinde bir gün, taleplerin karşılanmaması üzerine 17-18 Şubat 2022 tarihinde iki gün gerçekleştirilmiştir. 14 Mart Tıp Bayramında başlamak üzere üç günlük iş bırakma eylemi planlanmıştır. Hekim örgütleri maruz kaldıkları şiddet olayları nedeniyle Mayıs ayında altı günlük iş bırakma kararı açıklanmıştır.

Hükümet bu talepler karşısında bazı önlemler almıştır. Örneğin nöbet ertesi izin kullanamayan ve 36 saat aralıksız çalıştırılan asistan hekimlerin talepleri dikkate alınarak, uzmanlık eğitimi için asistan kontenjanları iki katına çıkarılmıştır. Bu düzenleme, eğitici sayısının azlığından eğitim kalitesinin düşebileceği endişesine ve çoğunluğu acil servislerde çalışan pratisyen hekimlerin, uzmanlık eğitimi almak üzere ayrılması ile azalan hekim sayısının acil sağlık hizmeti sunumunu aksatabileceği eleştirilerine sebep olmuştur. Sağlık çalışanlarına yönelik şiddet eylemlerine karşı yasalarda bazı düzenlemelere gidilmiş, tıbbi malpraktis tazminatları ile ilgili düzenlemelere gitmiş, sağlık çalışanlarına yapılan ödemelerde bazı iyileştirmelere gidilmiştir. Asistan hekimlere nöbet ertesi çalıştırılmama kuralı getirilmiş gün aşırı nöbet tutulması yasaklanmıştır. Ödeme katsayıları artırılmış mesai sonrası çalışma teşvik edilmiş ayrıca idari cezası bulunmayan hekimlere o ay için destek ödemesi adı altında ücret ödenmesi düzenlenmiştir. Burada belirtmek gerekir ki iş bırakma eylemlerine katılan hekimlerin idari disiplin cezası ile birlikte destek ödemesinden mahrum kalması da eylemlere katılımların maddi olarak da cezalandırılmasını sağlamıştır.

Yukarıda yer verdiğimiz konular çerçevesinde esasen uzun zamandan beri süregelen bir tartışma yeniden gündeme gelmiştir. Bu tartışmanın iki boyutundan birini kamu sağlığı ve düzenini sağlamakla yükümlü olan devletin bu yükümlülükleri sağlama amacı ile sağlık çalışanlarının çalışma haklarına müdahale etmesinin, mesela istifa etmelerini veya emekliye ayrılmalarını sınırlaması uygulamalarının kişi ve hak ve özgürlükleri ile bağdaşmayacağı veya hangi ek koşullar ile bağdaşabileceği tartışması oluşturur. Devletin yükümlülüklerini yerine getirirken aldığı kişi hak ve özgürlüklerini sınırlayıcı bu önlemlerin tartışmalı olmasının merkezinde bu önlemlerden zarar görme olasılığı bulunan sağlık çalışanlarının güvenlik, sağlık, yaşam, aile yaşamı, ücret gibi hakları yer almaktadır. Tartışmanın ikinci boyutunu ise sağlık çalışanlarının sağlığının, güvenliğinin, yaşamının korunması, ücret haklarının sağlanması gibi talepler ile eylemlerde bulunmasının vatandaşların hak ve özgürlükleri ile bağdaşıp bağdaşmadığının veya hangi koşullarda bağdaşabileceğinin tartışmaları bulunmaktadır. Bu boyutta ise tartışmaların merkezinde çalışanların hak ve özgürlükleri ile ilgili talepleri için gerçekleştirdiği eylemlerin hastaların sağlığı ve yaşamı karşısında zarara neden olma olasılığı vardır.

Bu iki ana boyutlu tartışma kişi hak ve özgürlüklerinin sınırları başlığında olduğu kadar hem kamu yönetiminde etik hem de biyoetik bağlamında özellikle pandemi dönemlerinde veya diğer sağlık krizlerinde güncelliğini koruyacak gibi görünmektedir.

KAYNAKLAR

1. Türk Tabipler Birliği "Hekimlerin İstifası Yasaklandı mı?" [Erişim Tarihi 15.03.2022], Erişim Adresi: https://www.ttb.org.tr/haber_goster.php?Guid=4c71e674-1d0f-11eb-9f63-b7e1409e57db
2. Gözler K. Sağlık Personeline Getirilen İstifa Yasağı Hukuka Uygun Mu? [Internet]. Sağlık Personeline Getirilen İstifa Yasağı Hukuka Uygun mu? [Erişim Tarihi: 18.12.2022]. Erişim adresi: <https://www.anayasa.gen.tr/istifa-yasagi.htm#:~:text=Anayasam%C4%B1z%C4%B1n%2018'inci%20maddesinin%20s%C3%B6z%C3%BC,ve%2018'inci%20maddelerine%20ayk%C4%B1r%C4%B1d%C4%B1r>
3. Yüce M. Kimse Sağlıkçıların çocuklarına Bakmak istemiyor! [Internet]. Gazete Duvar. [Erişim tarihi: 18.12.2022]. Erişim Adresi: <https://www.gazeteduvar.com.tr/kimse-saglikcilarin-cocuklarına-bakmak-istemiyor-haber-1505054>
4. Öztürk N. Sağlık Emekçisi Kadınlar: Fatma hemşire'nin Acısını en İyi Biz Anlarız! [Internet]. Ekmek ve Gül. [Erişim tarihi 15.03.2022]. Erişim Adresi: <https://ekmekvegul.net/gundem/saglik-emekcisi-kadınlar-fatma-hemsirenin-acisini-en-iyi-biz-anlariz>
5. Fatma Hemşire Yangında İki çocuğunu kaybetti [Internet]. Cumhuriyet Gazetesi. 2020 [Erişim tarihi 15.03.2022]. Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/fatma-hemsire-yangında-iki-cocugunu-kaybetti-1758573>

6. İstanbul Aile Hekimliği platformu'ndan açıklama: Ceza Yönetmeliği Geri çekilsin! [Internet]. İstanbul Tabip Odası. [Erişim tarihi 15.03.2022]. Erişim Adresi: <https://www.istabip.org.tr/6778-istanbul-aile-hekimligi-platformu-ndan-aciklama-ceza-yonetmeligi-geri-cekilsin.html>
7. Çalışma Bakanlığı Tebliği “Kamu görevlilerinin geneline ve hizmet kollarına yönelik mali ve sosyal haklara ilişkin 2022 ve 2023 yıllarını kapsayan 6. Dönem toplu sözleşme”, RG. 25 Ağustos 2021, Sayı 31579
8. Sağlık çalışanlarına Toplu Zam, Bütçe Sonrası [Internet]. Hürriyet Ana sayfa. [Erişim tarihi 15.03.2022]. Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/saglik-calisanlarina-toplu-zam-butce-sonrasi-41953544>